

Дніпропетровський національний університет

Економіка: проблеми теорії та практики

Збірник наукових праць

Випуск 47

ДНУ
Дніпропетровськ
2000

УДК 336
ББК 65.01
Е 45

Друкуються відповідно постанови Вченої Ради Дніпропетровського національного університету.

Головний редактор:
доктор економічних наук, професор Покотілов Анатолій Антонович.

Редакційна колегія:
д.ф.-м.н. Смірнов С.О., д.е.н. Ткаченко В.А., д.т.н. Марюта О.М.,
д.е.н. Сазонець І.Л., д.е.н. Попкова Л.В., д.е.н. Ковальов О.В.,
д.е.н. Берсуцький Я.Г., д.т.н. Морозов Ю.Д., д.е.н. Драгун Л.М.,
д.е.н. Галушко О.С., д.т.н. Тяг Р.Б., к.е.н. Коршунов В.І.,
д.е.н. Дорофійко В.В.

Рецензенти:
Г.М.Биков, доктор економічних наук, професор Українського державного хіміко-технологічного університету;
Г.О. Крамаренко, доктор економічних наук, доцент Дніпропетровської академії управління, бізнесу і права.

Е 45 Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць.
Випуск 47. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2000. - 109 с.
ISBN 966-7191-19-9

В збірнику друкуються матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні проблеми розвитку економіки агропромислового комплексу: соціально-економічні та правові аспекти", секції "Економічна наука і аграрна реформа".

Для студентів, аспірантів та викладачів вузів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 966-7191-19-9

© Колектив авторів, 2000

РЕЗОЛЮЦІЯ

Міжнародної науково-практичної конференції
"Сучасні проблеми розвитку економіки агропромислового комплексу:
соціально-економічні та правові аспекти"

1. Інформаційна довідка

Конференція відбулася 17 листопада 2000 року у Запорізькому інституті державного та муніципального управління. Голова організаційного комітету - ректор ЗІДМУ *Огаренко Віктор Миколайович*.

Окрім названого навчального закладу, організаторами конференції виступили:

- Дніпропетровський державний аграрний університет
- Таврійська державна агротехнічна академія (м. Мелітополь)
- Російська академія праці та соціальних відносин (м. Москва)
- Редакція міжвузівського збірника наукових праць "Економіка: проблеми теорії та практики" (Дніпропетровський національний університет)
- Головне управління агропромислового комплексу Запорізької облдержадміністрації
- Асоціація фермерів та приватних землевласників Запорізької області
- Всеукраїнське об'єднання місцевого і регіонального розвитку "Міжрегіональний союз"
- Запорізька державна сільськогосподарська дослідна станція УААН

Про свою участь в конференції заявило понад **270 науковців** Дніпропетровська, Києва, Харкова, Москви, Вінниці, Умані, Сум, Одеси, Полтави, Миколаєва, Тернополя, Кіровограда, Запоріжжя, Мелітополя та інших міст України.

Загалом було представлено **45 навчальних закладів, науково-дослідних центрів та інших установ.**

В числі організаторів та учасників конференції були:

- академік Української академії аграрних наук, Російської академії аграрних наук, д.с.-г.н., професор **В.С. Циков**;
- академік Української академії аграрних наук, д.б.н., професор **М.Т.Масюк**;
- д.т.н., професор **М.Л. Крижачківський**;
- народний депутат України **С.О. Сафронів**;
- академік Української Академії економічної кібернетики, д.е.н., професор **П.М. Макаренко**;
- академік Української Академії економічної кібернетики, д.е.н., професор **В.Я. Плаксієнко**;
- академік Української Академії аграрних наук, д.с.-г.н., професор **Є.М.Лебідь**;
- член-кореспондент Української Академії аграрних наук, д.т.н., професор **А.С. Кушнар'ов**;
- академік АН ВШ України, д.е.н., професор **Л.Ю. Мельник**.

протяженні довгого часу не можуть отримати оплату. Тем більше, що деякі з них оснащені сучасною імпортною високопродуктивною технікою для виконання всього технологічного циклу. По суті машино-технологічні станції стають великими товаропроизводителями рослинницької продукції, особливо зерна – однієї з найбільш енергоємних її видів, так як у них є можливість використовувати високоавтоматизовану технологію виробництва, а також здійснити впровадження науково-обґрунтованих сівозміт, незаслужено забутих в останні роки.

На реформування сільськогосподарського сектора економіки України вкладали великі надії, як самі товаропроизводители, так і керівники галузі і держави. Обґрунтовані ці надії покаже час.

Література:

1. О стратегії трансформації АПК і забезпеченні продовольственої безпеки України // Економіка України. – 2000, № 9. – С. 63-81.
2. Радченко В.В., Бойко В.Н. Необґрунтоване забвение кооперування і спеціалізації // Економіка АПК. – 1996, № 10 – 11. – С. 8-11.

К.с.п. Гончаренко В.В.

Полтавський кооперативний інститут

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ

Реформи в агропромисловому комплексі почалися із створення умов для виникнення нових організаційно-правових форм господарювання, які базуються на приватній власності. Наступним кроком стала розробка та впровадження комплексу заходів по формуванню інфраструктури аграрного ринку. Одним із пріоритетних напрямків, передбачених указом Президента №767 від 6 червня 2000 року “Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку” є створення в сільських населених пунктах кредитних спілок та одночасна активізація роботи банків щодо збільшення обсягів фінансових ресурсів, які спрямовуються на кредитування підприємств АПК. Ці заходи покликані розв’язати надзвичайно складну проблему кредитування села, від вирішення якої значною мірою залежить не тільки доля реформ в АПК, а й саме існування аграрного сектору. В зв’язку з цим, важливо проаналізувати можливі проблеми та перспективи реалізації намічених напрямків розвитку грошово-кредитних відносин в АПК.

Задоволення комерційними банками погреб сільськогосподарських товаровиробників у фінансових ресурсах не тільки найближчим часом, а й у віддаленій перспективі є малоймовірним. Світовий досвід банківської діяльності свідчить, що комерційні банки надають перевагу кредитуванню торгівлі та промислового виробництва і досить обережно вкладають кошти в сільське господарство. Це явище має багато причин, але всі вони зводяться до однієї – ризикованості аграрного бізнесу. Підтвердженням даної тези є й ситуація, що склалась в цьому році із кредитуванням АПК. Постановою КМУ №398 від 25.02.2000 “Про додаткові заходи щодо кредитування весняно-польових робіт у 2000 році” була передбачена часткова (в розмірі 50 відсотків облікової ставки НБУ, але не нижче 17,5% річних) компенсація процентної ставки за кредитами комерційних банків

© Гончаренко В.В., 2000

для сільгоспвиробників. З цією метою з державного бюджету планувалось виділити 175 млн. гривень і залучити в аграрний сектор не менше 1 млрд. гривень фінансових ресурсів комерційних банків. Але комерційні банки досить стримано віднеслись до цієї ідеї і кредитували лише тих сільгоспвиробників, які могли надати високоліквідну заставу, вартість якої значно перевищувала суму кредиту. Такий підхід й раніше застосовувався у банківській практиці. Таким чином, ситуація принципово не змінилась і на реальне отримання кредитів в комерційних банках, як і в минулому, можуть розраховувати лише "сильні" господарства, частка яких серед сільгоспвиробників є досить незначною.

Що стосується кредитних спілок, то вони можуть стати вигоним елементом у кредитуванні аграрного сектору України, особливо дрібних та середніх селянських господарств. Але це може статись лише за певних умов. Сьогодні ж сільські кредитні спілки не мають реальних шансів для успішного розвитку. Це викликано цілою низкою обставин, які потребують більш детального розгляду.

Кредитні спілки в зарубіжних країнах є особливими організаціями - фінансовими кооперативами [1], які виникли багато десятиліть тому і діють в умовах державної підтримки та сприяливого кооперативного або спеціального законодавства. В Україні ці організації почали з'являтися з кінця 1993 року і понад сім років розвиваються на основі досить рамкового "Тимчасового положення про кредитні спілки", затвердженого указом Президента №377/93 від 20 вересня 1993 року. Згідно цього документу кредитна спілка - це громадська організація, головною метою якої є фінансовий та соціальний захист її членів шляхом залучення їх особистих заощаджень для взаємного кредитування.

Статус громадської організації та відсутність належного законодавчого регулювання суттєво обмежує потенційні можливості, які закладені в цій кредитній кооперації. Українські кредитні спілки можуть обслуговувати лише фізичних осіб, пропонуючи своїм членам досить обмежений перелік фінансових послуг (залучення внесків та надання позичок). Діяльність в умовах недосконалого законодавства створює значні труднощі в організації ефективної роботи і вимагає глибоких знань і високого

професіоналізму від працівників та членів органів управління кредитної спілки. Крім цього, для державної реєстрації кредитної спілки треба не менше п'ятидесяти членів-засновників, а для успішної безбидкової діяльності необхідно досить швидко сформувати із внесків членів достатньо великий позиковий фонд, постійно підтримувати структуру активів у відповідності до структури пасивів спілки, забезпечуючи при цьому задоволення попиту на позики, достатній рівень ліквідності та дохідності спілки. На фоні традиційного консерватизму та виробленої за останні роки недовіри українських людей до фінансових установ, наведені вище фактори красномовно пояснюють той факт, що серед майже 100 спілок - членів Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ), немає жодної сільської кредитної спілки, 32% спілок знаходиться в районних центрах і 68% в обласних і великих промислових центрах.

Сьогодні можна констатувати, що українське село не сприйняло кредитної спілки в якості ефективної моделі сільської кредитної кооперації. І це - не випадково. Справа в тому, що кредитна спілка є міською моделлю кредитного кооперативу [2], що в традиційному вигляді не може ефективно розвиватись в умовах села. Але це не означає, що кредитні спілки не можуть працювати з аграрним сектором. Вони можуть сприяти створенню та стати суттєвим елементом багаторівневої системи кооперативного кредитування села (рис. 1).

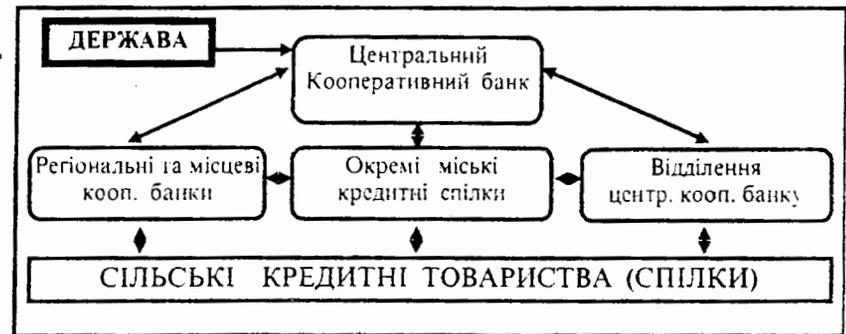

Рис. 1. Перспективна кооперативна фінансово-кредитна система АПК

Як видно з рисунка, запропонована система складається із кількох рівнів. В її основі лежать сільські кредитні товариства (спілки), що створюються на базі одного або кількох сусідніх сіл. Діяльність сільських кредитних товариств будується на основі традиційних кооперативних принципів. До прийняття відповідного законодавства ці товариства можуть створюватись як філії (відділення) існуючих кредитних спілок.

Другий рівень системи складають кредитні спілки, що діють в районних центрах і об'єднують сільські кредитні товариства. При відсутності в районі кредитної спілки її функцію може виконувати відділення регіонального кооперативного банку.

Третій рівень системи створюють кредитні спілки, що діють в обласних центрах, а також регіональні кооперативні банки чи регіональні відділення центрального кооперативного банку. Обласні кредитні спілки об'єднують кредитні спілки, що діють в районних центрах, або безпосередньо сільські кредитні товариства.

Четвертий, національний рівень створює Центральний кооперативний банк, який логічно завершує побудову системи кооперативного кредитування аграрного сектору, об'єднуючи існуючі обласні кредитні спілки та регіональні кооперативні банки.

Слід відзначити, що можливість створення кооперативних банків передбачена новою редакцією закону "Про банки і банківську діяльність", що прийнята Верховною Радою у першому читанні. Таким чином, найближчим часом в Україні мають з'явитись законодавчі умови для створення поряд з кредитними спілками й кооперативних банків. Це дозволить розпочати роботу по реальній побудові описаної системи кооперативного кредитування українського села.

Подібні системи існують в багатьох країнах світу [3]. Наприклад, система кооперативних банків Rabobank Нідерландів на 90% забезпечує потреби аграрного сектору в кредитних ресурсах, сконцентрувавши майже 40% депозитних вкладів країни. Аналогічні системи кооперативного кредиту понад сто років діють в Німеччині (Raiffeisenbank), у Франції (Credit Agricole) та інших країнах. Ці

кооперативні фінансові установи знаходяться у власності сільгосптоваровиробників і через них здійснюється державна підтримка аграрного сектору.³

Створення такої системи в Україні дозволить досягти того, що кошти, які держава виділяє селу, будуть накопичуватись в аграрному секторі і працювати на його розвиток. Включення кредитних спілок до цієї системи сприятиме більш ефективному наданню фінансових послуг дрібним та середнім виробникам сільськогосподарської продукції. Ці заходи сприятимуть кардинальній зміні ситуації із фінансуванням АПК і створять необхідні умови для успішного завершення аграрної реформи в Україні.

Література:

1. Гончаренко В.В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. - К.: Наукова думка, 1997. - 240с.
2. Детальніше див.: Гончаренко В.В. Про кредитну кооперацію// Економіка України. - 2000. - №4, с.24-30
3. Детально ці системи описані у монографії: Гончаренко В.В. Кредитна кооперація. Форми економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика). - К.: Глобус, 1998. - 330с.

ЗМІСТ

Крижачківський М.Л. Регіональна програма науково-методичного забезпечення процесу реформування агропромислового комплексу Запорізької області	5
Мельник Л.Е., Корецкий Н.Х. Социализация отношений собственности в контексте государственного регулирования	15
Байдала В.В. Еластичність попиту і цінова стратегія підприємства	36
Берестовий К.С. Податкові важелі державного управління інвестиційною діяльністю в Україні	41
Бестанчук О.В. Аграрна реформа: здобутки, проблеми, перспективи	46
Біловол Р.І. Розвиток адаптивних організаційних форм і структур управління в системі споживчої кооперації України	50
Болтянська Л.О. Ринок продукції садівництва в Запорізькій області	56
Бондаренко О.А. Інвестиційне забезпечення виробництва зерна у степовій зоні України	62
Васильєв С.В. Актуальні проблеми реформування відносин власності в сільському господарстві	68
Величко О.П. Міжгосподарське машинновикористання в АПК: класифікація форм та управлінський аспект	72
Виниченко И.И., Карпенко А.Н. Эколого-экономические аспекты ценообразования в АПК	78
Воронянская Е.В. Реформирование производственных отношений в аграрном секторе Украины	85
Гончаренко В.В. Проблеми та перспективи розвитку кредитних сілок в українському селі	89
Горохова В.С., Малюта Ю.В. Кластер-концепция. Возможность применения в агропромышленном комплексе Украины	94
Гуторов О.І. Проблеми використання природних ресурсів та еколого-економічна політика в Україні	99
Ханюков А.В. Агроркетинг и его особенности в АПК	104

Економіка: проблеми теорії та практики

Міжвузівський збірник наукових праць

Випуск 47

Українською і російською мовами

Відповідальний редактор *Попцова Т.В.*

Технічний редактор *Бікеліс К.О.*

Здано до друку 18.11.00. Підписано до друку 22.11.00.

Формат 60x84 1/16. Спосіб друку - різнограф.

Умов.друк.арк. 6.71. Тираж 300 прим.

Видавництво "Наука і освіта"

м.Дніпропетровськ, вул.Дзержинського, 8а/101

тел.(0562) 37-13-13